

*П. І. Щербань,
методист центру
методичного забезпечення
КЗ «Житомирський ОІППО»
ЖОР*

Особливості вивчення географії в загальноосвітніх навчальних закладах у 2017 – 2018 навчальному році

XXI століття буде століттям розвинених інформаційних технологій, глобальної комп'ютеризації виробництва. Життя вимагає інтелектуально розвиненої особистості і разом із цим толерантної, відкритої до демократичного спілкування й розвитку в національному та міжнародному вимірі. Провідна роль у формуванні такої особистості належить всій освіті України та географічній зокрема [4].

Географія як наука за своїм змістом є комплексною та інтегративною, завдяки їй відбувається перетворення знань про природу і людство на планеті Земля у єдину наукову географічну картину світу. Крім цього, географія є дуалістичною, вона містить як фізико-географічну, так і соціально-географічну складові. Також географія пропонує особливі наукові інструменти для моделювання і прогнозування розвитку як окремих територій, так і всієї географічної оболонки. Саме тому шкільна географія є базовим світоглядним навчальним предметом у загальноосвітньому навчальному закладі [3].

Оволодіння географічними знаннями, уміннями та компетентностями дасть змогу зорієнтуватися у складних глобалізаційних процесах, забезпечити суспільство від невважених кроків, дасть змогу особистості національно ідентифікуватися у сучасному світі. Усе це є певним підґрунтям того, що в шкільній географії є досить широкий спектр змістових ліній. Сьогодні соціально активна людина застосовує інтеріоризовані та власно вироблені механізмами адаптації до постійно змінюваних умов життя. Їх успішна реалізація залежить від розвинутого уміння досліджувати і коригувати орієнтувальну основу діяльності, усвідомленого виконання різноманітних соціальних ролей та вибору шляхів саморозвитку і самоосвіти [3].

Тож географія має залишатися базовим світоглядним навчальним предметом у загальноосвітніх навчальних закладах, адже вона має потужний методичний інструментарій для створення умов виховання національної еліти планетарного масштабу. Головними орієнтирами реформування географічної освіти мають бути методичні засади, які віддзеркалюють сучасний стан освітньої системи України і на яких базується розвиток змісту предмета і набуття учнями певних якостей, які давали б змогу самореалізуватися у складному глобалізованому світі. Серед них – уміння самостійно і творчо мислити, розвивати інтелектуальні здібності, генерувати нові ідеї, адаптуватися до мінливих життєвих ситуацій, застосовувати здобуті знання у процесі життєдіяльності тощо [3].

Учитель перестає бути ретранслятором знань, натомість виступає організатором навчального процесу, порадиником, консультантом, який допомагає учневі самореалізуватися, стати на шлях творчості й успіху. Отже, сучасна освітня система, попри її перебування у стані реформування, відзначається низкою прогресивних рис – орієнтацією на особистісно зорієнтоване навчання, активне впровадження проблемного навчання, поступову реалізацію технологічного підходу в освіті з утіленням у педагогічну практику різних освітніх технологій [3].

Зміни, що відбуваються в освіті України, ставлять перед учителем географії нові завдання. Що в свою чергу потребує змін як до роботи з учнями, так і до роботи самого вчителя. Організація ефективного уроку географії – основне завдання вчителя. **Сучасний урок географії – це спільна творчість вчителя і учнів.** Це урок, на якому учитель і учень є активними учасниками навчально-виховного процесу, де новий матеріал є емоційно дієвим і несе у собі практичну спрямованість, що забезпечить високу якість навчальних досягнень учнів, підготує їх до успішного складання ЗНО, а отже, зробить їх конкурентоспроможними у сучасному світі [1].

Сучасний урок географії – це урок, на якому вчитель повинен свідомо йти в ногу із сучасністю. Сучасному учителю географії необхідно використовувати тенденції розвитку змісту географічної освіти в Україні та світі. 21-25 серпня 2016 року в Пекіні (Китай) відбувся 33-й Міжнародний географічний конгрес. Він проходив під гаслом «Формування наших гармонійних світів». Основною ідеєю конгресу було твердження про гармонію в різноманітних світах природного, економічного, соціального і культурного розмаїття. Ці різноманітні світи трансформуються глобалізацією, і в той же час вони стикаються з глобальною зміною клімату і суттєвими екологічними, економічними, соціальними і культурними змінами. Сучасний світ охопили конфлікти між людиною і природою, між народами, між регіонами, між

містом і селом, між соціальними класами. У відповідь на ці взаємозв'язані виклики необхідно розробити гармонійні підходи для досягнення сталості. Метою географії є не тільки описувати і пояснювати, а й розуміти і координувати процеси в сучасному світі. Географія, що досліджує проблеми інтеграції і просторово-часової диференціації, відкриває унікальну перспективу для формування гармонійного світу. Міжнародний географічний конгрес 2016 року в Пекіні став форумом для географів з усього світу і усіх географічних спеціальностей, де була можливість обмінятися своїми передовими знаннями, ідеями, поглядами, методами і результатами досліджень, щоб краще зрозуміти і зреагувати на зміни, сприяти подоланню конфліктів і відновити мости з метою формування сталої Землі [5].

Сучасному учителю необхідно знати нормативно-правову базу вивчення географії в школі. У 2017/2018 навчальному році у 6–9 класах загальноосвітніх навчальних закладів навчальний предмет «Географія» вивчатимуть за навчальною програмою, укладеною відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.

До зазначеної навчальної програми було внесено зміни, що затверджені наказом МОН України від 29 травня 2015 р. № 585. Оновлені програми розміщено на офіційному веб-сайті МОН України [www.mon.gov.ua].

Для вивчення предмета у 6–7 класах загальноосвітніх навчальних закладах рекомендується використовувати інструктивно-методичні рекомендації попередніх років (листи МОН України від 01.07.2014 № 1/9-343 та від 26.06.2015 р. № 1/9-305) [6].

Під час підготовки до нового 2017/2018 навчального року змінені програми будуть розміщені в серпні 2017 року на сайті Міністерства освіти і науки України (<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>).

Також оновлена нормативно-правова база вивчення географії в школі у 2017 – 2018 навчальному році буде розміщена на сайті комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (http://zippo.net.ua/index.php?page_id=112).

Для підвищення ефективності сучасного уроку географії учителю необхідно активно використовувати сучасні освітні технології. Навчання з використанням інноваційних технологій якісно перевищує класичну

освіту. Воно інтегрує процеси, які не можна об'єднувати в межах класичної освіти.

Сучасне суспільство характеризується швидкими змінами в усіх сферах життя, що особливо впливає на розвиток інформаційного, зокрема й освітянського простору. Освітня сфера, яка є основоположницею формування світогляду, духовного становлення особистості, зазнає значних трансформаційних процесів. Простір, де стикаються нові цінності й технології, нові стилі життя, вимагає нових, сучасних освітніх підходів [7].

Гуманізація освіти, її орієнтація на розкриття особистісного потенціалу зумовили виникнення й удосконалення нових освітніх технологій. Тому вимогою сьогодення стає апробація й упровадження інноваційних освітніх технологій у навчально-виховний процес. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року визначає запровадження освітніх інновацій як один із пріоритетних напрямів державної політики в освітній сфері [7].

В умовах інформаційного суспільства традиційне навчання поступово втрачає свій сенс. Величезний потік інформації, яка старіє швидше, ніж учень закінчує школу, вже не можливо вмістити до шкільної програми. Втрачає сенс необхідність перенавантажувати пам'ять дитини додатковими знаннями, необхідно навчати дитину знаходити їх і користуватися ними. Тому дієвим інструментом поліпшення якості освіти визначають застосування компетентнісного підходу до освіти, який на перше місце ставить не поінформованість учня, а вміння на основі знань розв'язувати проблеми, які виникають у різних ситуаціях. Щоб навчити цього дітей, потрібно змінити технологію навчального процесу [7].

Перед сучасною школою дедалі гостріше постає завдання адаптації учнів до життя в інформаційному суспільстві шляхом формування відповідних компетентностей у процесі навчання. Щоб стати людиною XXI століття, сучасному учневі необхідно не лише оволодіти базовими комп'ютерними навичками, але й навчитися збирати та аналізувати інформацію, синтезувати нові знання, ефективно співпрацювати з людьми різних культур. Необхідно підвищувати мотивацію до навчання учнів і залучати їх до самостійної (індивідуальної чи групової) дослідницької роботи на базі комплексного використання інноваційних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) із метою підвищення якості навчання учнів [7].

Інноваційні технології відіграють основну роль у навчанні й вихованні, урізноманітнюють навчальний процес, дозволяють учням співпрацювати з носієм інформації, здійснювати вибір інформації, темп подання, komponувати

матеріал і бути активними учасниками процесу навчання. Учитель перестає бути джерелом інформації. Він виступає посередником, фасилітатором [7].

Застосування сучасних інноваційно-педагогічних технологій дозволяє створити ефективну систему навчання дітей, яка:

- сприяє активізації пізнавальної діяльності;
- мотивації до навчання;
- високій результативності;
- забезпечує психологічний комфорт;
- розвиває креативне та критичне мислення;
- забезпечує вільний вибір;
- сприяє індивідуалізації навчальної діяльності;
- створює ситуацію успіху [8].

Ефективно використовуючи новітні освітні технології, вчителі географії Житомирської області є справжніми лідерами освіти України.

Чотири учні області стали переможцями IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з географії 2017 року:

- Диплом I ступеня

Варварик Костянтин Костянтинович, учень 11 класу Житомирської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 30 (вчитель Поміркована Ольга Олексіївна);

- Диплом III ступеня

Вишнівська Руслана Олександрівна, учениця 10 класу загальноосвітньої школи I-III ступенів № 28 м. Житомира імені гетьмана Івана Виговського (вчитель Магалецька Тетяна Діонісіївна);

Черниш Ярослава Андріївна, учениця 10 класу ліцею № 25 м. Житомира (вчитель Кравець Наталія Михайлівна);

Стефанович Олексій Вадимович, учень 9 класу ліцею № 25 м. Житомира (вчитель Буданова Валерія Павлівна).

Вишнівська Руслана Олександрівна, учениця 10 класу загальноосвітньої школи I-III ступенів № 28 м. Житомира імені гетьмана Івана Виговського виграла фінальний етап відбору до XI Міжнародної олімпіади з географії 2017 року, що відбудеться у Франції.

Успішно виступила команда Житомирської області, що сформована із учнів Черняхівської гімназії (вчитель – Барицька Ірина Василівна) на XII Всеукраїнському турнірі юних географів, що відбувся у 2016 році у м. Львові.

Учні області успішно складають ЗНО з географії.

Дані щодо результатів учасників зовнішнього незалежного оцінювання з географії. Житомирська область. 2016 р.

Не склав – 5,3 %
100-120 балів – 23,3 %
120-140 балів – 29,7 %
140-160 балів – 22,3 %
160-180 балів – 13,7 %
180-200 балів – 5,7 %

Література

1. Гоцка О.І. «Майстер-клас «Урок на завтра» / О.І. Гоцка // Географія та економіка в рідній школі. Науково-методичний журнал. – 2017. – № 4 – С. 2 –
2. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти. [Електронний ресурс], – Режим доступу:
<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/derj-stand.html>.
3. Концепція географічної освіти в основній школі (проект). [Електронний ресурс] – Режим доступу:
пдhttp://undip.org.ua/structure/laboratory/geogr_ekon/proekt_konc_geogr_osv.pdf
4. Корсакова. [Електронний ресурс].– Режим доступу:
<http://osvita.ua/school/method/787/>.
5. Матеріали 33-й міжнародного географічного конгресу [Електронний ресурс]: 33-й міжнародний-географічний конгрес. – Режим доступу:
<http://www.geokyiv.org/uk/component/k2/item/115>.
6. Методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах. [Електронний ресурс] Лист МОН України від 17.08.2016 1/9-437 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах» – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/6119>.
7. Серветник О. П. «Підвищення ефективності навчально-виховного процесу шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://journal.osnova.com.ua/article/39577-Підвищення_ефективності_навчально-виховного_процесу_шляхом_упров.
8. Плотникова О.В. Впровадження сучасних освітніх технологій в навчально-виховний процес як умова інноваційного розвитку закладу освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://pedvistavka.at.ua/publ/tekhnologiji_ta_upravlinnja/tekhnologiji_ta_upravlinnja/vprovadzhenja_suchasnikh_osvitnikh_tekhnologij_v_navchalno_vikhovnij_poces/22-1-0-550